

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Τοῦ καθηγητῆ Κώστα Σημίτη

Ἡ ἰδεολογία τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἔχει τή μιᾶ της ρίζα στίς ἀπόψεις τῶν ~~ἀρχαίων~~ ^{ἀρχαίων} συνδικαλιστῶν τοῦ περασμένου αἰώνα. Τά συνδικάτα ἀποτελοῦσαν γι' αὐτούς τή συλλογική ἐκπροσώπηση τῶν ἐργαζομένων μέ σκοπό τήν ὑπεράσπιση τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τους ἀπέναντι στούς κεφαλαιούχους. Τά συνδικάτα ἔπρεπε νά μετασχηματίζουν μέσα ἀπό δημοκρατικές διαδικασίες τίς ἐπὶ μέρους ἐμπειρίες καί βουλήσεις τῶν μελῶν τους σέ συγκεκριμένους συλλογικές οἰκονομικές ἀπαιτήσεις καί νά ἐλέγχουν τήν προσφορά ἐργασίας ὥστε νά ἐπιβάλουν στούς ἐργοδότες εὐνοϊκοτέρους ὅρους ἀπασχόλησης. Ἡ πολιτική δέν εἶχε θέση στά ἐνδιαφέροντά τους.

Ἡ δεύτερη ρίζα τῆς συνδικαλιστικῆς ἰδεολογίας εἶναι ἡ σοσιαλιστική θεωρία. Ὁ Μάρξ ἀσπαζόταν τήν ἄποψη τῆς φιλελεύθερης θεωρίας ὅτι οἱ ἐργάτες μποροῦν συνεταριζόμενοι νά περιορίσουν τό μεταξύ τους ἀνταγωνισμό γιά τίς θέσεις ἐργασίας καί νά βελτιώσουν ἔτσι τίς συνθήκες ἀπασχόλησής τους. Ἀλλά ὁ Μάρξ καί ἡ φιλελεύθερη θεωρία διέφεραν ριζικά ὡς πρὸς τούς στόχους πού ἔθεταν στό συνδικαλιστικό κίνημα. Γιά τό Μάρξ τά συνδικάτα ἦταν ταξικές ὁργανώσεις, οἱ ὁποῖες προέκυπταν ἀναγκαστικά ἀπό τίς ἀντιθέσεις τῶν κεφαλαιούχων καί ἐργαζομένων, ἦταν σημεῖα ἀντίστασης κατὰ τῆς βίας τοῦ κεφαλαίου. Τά συνδικάτα προσέφεραν, κατὰ τήν ἄποψή του, στό προλεταριάτο τίς ἴδιες ὑπηρεσίες πού προσέφεραν οἱ μεσαιωνικές πόλεις στήν ἀστική τάξη, τή συγκρότησή τους σέ τάξη.

Οἱ ἐργάτες, ὑποστ~~ή~~ριζε, συνειδητοποιοῦν ἐντασσόμενοι σ' αὐτά τὰ κοινὰ συμφέροντά τους ἀπέναντι στό κεφάλαιο. Τά συνδικάτα εἶναι σχολεῖα τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ συγκεκριμένο στόχο, τή δημιουργία πολιτικοῦ κινήματος πού θά πάρει ἀπό τοὺς ἀστούς τήν κρατική ἐξουσία στά χέρια του. "Τά συνδικάτα παραβλέπουν τελείως τό σκοπό τους ὅταν περιορίζονται νά διεξάγουν μικροπόλεμο κατὰ τῶν ἐπιπτώσεων τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος ἀντί νά προσπαθοῦν ταυτόχρονα νά τό ἀλλάξουν, ἀντί νά χρησιμοποιοῦν τίς ὁργανωμένες τους δυνάμεις ὡς μοχλό γιά τήν ὀριστική ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης".

Γιά τοὺς Μάρξ καί "Εγκελς δέν ὑπῆρχε ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμὴ ἀνάμεσα σέ συνδικαλιστική καί πολιτική - σοσιαλιστική δράση, σέ συνδικάτο καί σοσιαλιστικό κόμμα. Τόν ἐνι-αῖτο στόχο τοῦ ἀγῶνα, τόν μετασχηματισμό τῆς κοινωνίας, ἔπρεπε νά ἐπιδιώξουν οἱ ἐργαζόμενοι ὅπου καί ἂν δούλευαν. "Ἐπρεπε νά τόν ἐπιδιώξουν καί ^{μία} ~~στά~~ συνδικάτα, ἀποδεχόμενα τοῦ σοσιαλιστικοῦ στόχους καί προχωρ^{όν}τας ἕνα βῆμα πιο πέρα ἀπό τὰ ἀστικά κόμματα. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ "Εγκελς κατέκρινε τό πρόγραμμα τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος γιατί δέν ἀναφερόταν στά συνδικάτα, "τὴν καθ' ἑαυ-τό ταξική ὁργάνωση τοῦ προλεταριάτου". Τό καταστατικό τοῦ κόμματος ἔπρεπε νά, παραχωρεῖ καί νά ἀναγνωρίζει στά συνδικάτα ἰδιαίτερη θέση. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ τῶν κλασσικῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀντικατοπτρίζει τὴν κοινωνική κατάσταση τῆς ἐποχῆς τους. Ἐκτός τῆς Ἀγγλίας δέν ὑπῆρχαν ἀνεπτυγμένα συνδικάτα καί οἱ πολιτικὲς κινήσεις τῶν ἐργαζομένων μόλις εἶχαν σχηματισθεῖ. Τά προβλήματα τῆς σχέσης συνδικάτων, κράτους καί κομμάτων δέν εἶχαν ἀκόμη τεθεῖ.

Στήν 'Αγγλία τὰ συνδικάτα δημιουργοῦν τὸ 1900 γιὰ νὰ προσδώσουν μεγαλύτερη ἀποτελεσματικότητα στὸν ἀγῶνα τους τὸ ἐργατικὸ κόμμα. Τὸ ἐργατικὸ κίνημα ἐκφραζόμενο ἀπὸ τὰ συνδικάτα καὶ τὸ κόμμα παραμένει ἐνιαῖο. Ἡ καθοριστικὴ ἐπίδραση τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων τοῦ προσδίδει ἔντονο μεταρρυθμιστικὸ χαρακτήρα. Ἡ ἐξέλιξη στὴ Γερμανία ἀκολουθεῖ διαφορετικὸ δρόμο. Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα δημιουργήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε παράλληλα πρὸς τὰ συνδικάτα. Ἡ ἀντίληψη ποὺ διαμορφώνεται καὶ κυριαρχεῖ εἶναι ὅτι τὸ κόμμα πρέπει νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πολιτικὴ ἐνῶ τὰ συνδικάτα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ μεταρρύθμιση. Ἀντίπαλοι τῶν συνδικάτων εἶναι οἱ κεφαλαιοῦχοι, τοὺς ὁποῖους οἱ ἐργαζόμενοι ἐξαναγκάζουν σὲ ὑποχώρηση μὲ ἀπεργίες καὶ ἀγῶνες στὰ πλαίσια τοῦ ἐργοστασίου. Ἀντίπαλοι τοῦ κόμματος εἶναι οἱ πολιτικὲς ἀρχές, τίς ὁποῖες τὸ κόμμα μάχεται στὴ βουλή, στὶς ἐκλογές καὶ μὲ πολιτικὲς κινητοποιήσεις. Τὰ αἰτήματα τοῦ κόμματος δὲ ἀντίθεση μὲ τὰ αἰτήματα τῶν συνδικάτων ἀφοροῦν γενικώτερες μεταρρυθμίσεις πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου τῆς ἐργατικῆς τάξης. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κόμμα καὶ ὄχι τὰ συνδικάτα εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωπος τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ λενινιστικὴ θεωρία ἀποτελεῖ συνέχεια αὐτοῦ τοῦ ρεύματος. Γιὰ τὸ Λένιν οἱ οἰκονομικοὶ ἀγῶνες ἀποτελοῦν τὰ σημεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ξεκινᾷ ὁ ταξικὸς ἀγῶνας. Οἱ ἀγῶνες τοῦτοι δὲν δημιουργοῦν ὅμως ταξικὴ, μόνον συνδικαλιστικὴ - οἰκονομικὴ συνείδηση. Ἡ ταξικὴ συνείδηση δημιουργεῖται μόνον μὲ πολιτικοὺς ἀγῶνες, μὲ τὴν καθοδήγηση τῆς πολιτικῆς πρωτοπορείας τῆς ἐργατικῆς τάξης, τοῦ κόμματός της. Τοῦτο γιὰ τὸ κόμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ συνειδητοποιημένα καὶ ἐκπαιδευμένα

στελέχη που έχουν υπόψη τους τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της εργατικής τάξης και όχι από ετερόκλητα στοιχεία που αποβλέπουν μόνο στις μεταρρυθμίσεις του σήμερα. Το κόμμα πρέπει λοιπόν να επιδιώκει με κάθε τρόπο να αποκτήσει τον καθοδηγητικό ρόλο στα συνδικάτα. Στη φάση του μετασχηματισμού τα συνδικάτα πρέπει να είναι ο πιο κοντινός συνεργάτης της κρατικής εξουσίας, της εξουσίας που την καθοδηγεί το κόμμα. "Όπως και το καλύτερο εργοστάσιο, που έχει περίφημο κινητήριο και πρώτης τάξης μηχανές, θα πάψει να δουλεύει, αν χαλάσει ο μηχανισμός μεταβίβασης μεταξύ κινητήρα και μηχανών, έτσι αναπόφευκτη θα είναι και η καταστροφή της σοσιαλιστικής οικοδόμησης αν δεν είναι κανονικά κατασκευασμένος ή δεν λειτουργεί κανονικά ο μηχανισμός μεταβίβασης από το κομμουνιστικό κόμμα στις μάζες, δηλαδή τα συνδικάτα". Τα συνδικάτα στη λενινιστική θεωρία είναι έκτελεστικά όργανα κυριαρχούμενα από το κόμμα, είναι "ίμάντες μεταφοράς" της πολιτικής των ηγετών του κόμματος.

Στην αντίπερα όχθη της λενινιστικής θεωρίας βρίσκεται η απόφαση της γαλλικής συνομοσπονδίας εργατών στην Αμιένη το 1906. Οι σύνεδροι ακολουθώντας την αναρχοσυνδικαλιστική τάση ψήφισαν απόφαση που αναγνώριζε ότι τα συνδικάτα και όχι τα κόμματα πρέπει να αποτελούν την κινητήρια δύναμη του ταξικού αγώνα. "Η συνομοσπονδία δεν επαφίεται στα πολιτικά κόμματα για να επιτύχει την κατάργηση του προλεταριάτου και των εργοδοτών. Το έργο του το θα επιτευχθεί από τους ίδιους τους εργαζόμενους με την βοήθεια του όπλου, που αυτοί μόνο διαθέτουν, της γενικής απεργίας". Στη σοσιαλιστική κοινωνία η λειτουργία της οικονομίας θα ήταν έργο των συνδικάτων, που θα υποκαθιστούσαν κάθε πολιτική εξουσία.

Οἱ διαφοροποιήσεις μεταξύ τῶν ἀπόψεων ποῦ βασίζονται στή μαρξιστική ἀνάλυση τῆς κοινωνίας μποροῦν εὐκολά νά ἐρμηνευθοῦν ὡς ἀποτέλεσμα ἀσαφοῦς τοποθέτησης τῶν ἰδρυτῶν τῆς σοσιαλιστικῆς θεωρίας. Μιά τέτοια ἐρμηνεία εἶναι ὅμως λαθεμένη. Οἱ διαφοροποιήσεις ἀντικατοπτρίζουν τίς διαφορετικές συνθήκες τοῦ ταξικοῦ ἀγώνα σέ κάθε χώρα καί ἐποχή. Δείχνουν ὅτι θεωρητικό σχῆμα ποῦ νά δίνει μία γιά πάντα σωστή ἀπάντηση στά ἐρωτήματα ποῦ ἀφοροῦν τή σχέση συνδικαλισμοῦ καί πολιτικῆς δέν ὑπάρχει. Ἡ ἀπάντηση ἐξαρτᾶται ἀπό τίς συνθήκες ποῦ ἐπικρατοῦν στή δεδομένη ἱστορική περίοδο. Μιά σύντομη ματιά στίς λύσεις ποῦ κρατοῦν τίς χώρες τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ" ἐπιβεβαιώνει τό συμπέρασμα αὐτό.

Σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψη ποῦ κρατεῖ στή Γιουγκοσλαβία τά συνδικάτα ἔχουν λόγῳ ὑπαρξης μόνον στή μεταβατική περίοδο μέχρις ὅτου πραγματοποιηθεῖ ὁλοκληρωτικά ἡ σοσιαλιστική αὐτοδιαχείρηση. Στήν πλήρως αὐτοσχεδιαζόμενη κοινωνία οἱ ἐργάτες θά φροντίζουν οἱ ἴδιοι γιά τά συμφέροντά τους καί θά ὑποκαταστήσουν τά συνδικάτα. Στή σημερινή μεταβατική περίοδο τά συνδικάτα, σύμφωνα μέ τοὺς γενικοὺς στόχους ποῦ διαγράφει τό γιουγκοσλαβικό σύνταγμα καί τό καταστατικό τοῦ συνδέσμου συνδικάτων, συμμετέχουν στήν πραγματοποίηση καί ἀνάπτυξη τῶν σοσιαλιστικῶν σχέσεων αὐτοδιαχείρησης, φροντίζουν γιά τή βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων, συντελοῦν στόν προσδιορισμό τῶν εἰσοδημάτων κατὰ ὁμάδες ἐργαζομένων καί περιφέρειες, συμβάλλουν στόν ἀναπτυξιακό σχεδιασμό τῆς οἰκονομίας καί τέλος προτείνουν στό κοινοβούλιο καί τήν κυβέρνηση ἀναγκαῖα μέτρα. Στά πλαίσια τῆς ἐπιχείρησης τό συνδικάτο δέν συμμετέχει στή λήψη τῶν ἐπιχειρη-

σιακῶν ἀποφάσεων. Ἐπεμβαίνει ὁμως στίς σχέσεις διοίκησης καί ἐργαζομένων γιά τήν ἐξομάλυνση ἀντιθέσεων καί γενικά ἐλέγχει τά ὄργανα τῆς διοίκησης τῆς ἐπιχειρήσεως μέ στόχο νά ξεπερασθοῦν ὑφιστάμενες δυσκολίες στήν ἐφαρμογή καί λειτουργία τῆς αὐτοδιαχείρησης. Ἡ κρατοῦσα ἄποψη τονίζει γι' αὐτό ὅτι τά συνδικάτα δέν εἶναι ὁργανώσεις ἀγῶνα τῶν ἐργατῶν κατὰ τοῦ κράτους καί τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ὅπως στόν καπιταλισμό. Εἶναι ὁργανώσεις γιά τήν πραγμάτωση καί τήν ὑποβοήθηση τῆς λειτουργίας τῆς αὐτοδιαχείρησης μέ ἐξειδικευμένα καθήκοντα ἐκπαίδευσης καί ἐλέγχου.

Ἡ συνδικαλιστική πρακτική δίνει μιά διαφορετική εἰκόνα ἀπό τή θεωρία. Τά γιουνκοσλαβικά συνδικάτα εἶναι ὄργανα τοῦ κῆδματος καί τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ γιά τήν παρακολούθηση τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ὄργανα πού πρέπει νά φροντίζουν τήν ἐκπλήρωση τῶν οἰκονομικῶν στόχων καί τῆς πολιτικῆς τῆς κεντρικῆς καθοδήγησεως. Στά πλαίσια τῆς ἐπιχειρήσεως δροῦν συμβιβαστικά σέ περιπτώσεις ἐργατικῶν διαφορῶν. Μέλημά τους εἶναι νά τερματίσουν ἀπεργίες τό δυνατόν γρηγορώτερα γιά νά μήν ἀνασταλεῖ ἡ παραγωγή. Σπάνια ἀντιπαρατίθενται στήν πολιτική ἐξουσία. Τά συνδικάτα μάχονται τοὺς γραφειοκράτες, τοὺς τεχνοκράτες, τά μή ἐλεγχόμενα ἀπό τό κόμμα κέντρα ἐξουσίας. Ὅμως, ὅσοι κατὰ καιροὺς βαφτίζονται ἐχθροί τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἶναι τόσο στενά συννυφασμένοι μέ τό κόμμα καί τήν ἴδια τήν ἡγεσία τῶν συνδικάτων ὥστε ἡ διαμάχη μαζί τους εἶναι λίγο ὡς πολύ *εἰς αὐτοὺς*. Τά συνδικάτα πού ὀφείλουν νά εἶναι αὐτόνομα ἀλλά δέν ἐπιτρέπεται ἐπικαλούμενα τήν αὐτονομία τους νά ἀπομονωθοῦν ἀπό τήν πρωτοπορεία τῆς ἐργατικῆς τάξεως, τό κόμμα, εἶναι γι'

αυτό και έλεγκτές και έλεγχόμενοι. Κινοῦνται ἔτσι σ' ἓνα φαῦλο κύκλο.

Ὅπως στή Γιουγκοσλαυῖα ἔτσι και στή Σοβιετική Ἑνωση ἡ ἐπίσημη ἀποψη δέχεται τή σχετική αὐτονομία τῶν συνδικάτων. Τά συνδικάτα εἶναι "μαζικές ὀργανώσεις διάφορες ἀπό τό κράτος πού δέν συνδέονται μέ κανένα κόμμα". Ὅμως στή Σοβιετική Ἑνωση ὁ τονισμός τῆς ἀνάγκης συμμόρφωσης τοῦ συνδικάτου πρὸς τίς ἀποφάσεις τῆς ἡγεσίας τῆς χώρας εἶναι πολύ πιό ἔντονος. Ταῦτα συνδικάτα εἶναι "βοηθητικά ὄργανα τοῦ προλεταριακοῦ κράτους". Τά συνδικάτα "κατευθύνουν τίς προσπάθειες τῶν ἐργαζομένων γιά τήν ἐπιτυχή ἐκπλήρωση τῶν σχεδίων" και ὑποβοηθοῦν τοὺς ἐργαζομένους νά σχεδιάσουν τή δρᾶση τῆς ἐπιχείρησης και τήν δικιά τους ἀπασχόληση στήν ἐπιχείρησην ὥστε νά ἐπιτευχθοῦν οἱ στόχοι τῆς παραγωγῆς. Πρῶτο μέλημα τῶν συνδικάτων εἶναι λοιπόν ἡ πραγμάτωση τῆς κρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τά προβλήματα τά σχετικά μέ τήν ἀμοιβή και τίς συνθηκες ἐργασίας εἶναι δευτερεύοντα σέ σχέση μέ τό σκοπό αὐτό. Ὅπως δείχνει ἡ ἐξέλιξη στήν Πολωνία μιὰ τέτοια πρακτική ἀποξενώνει τοὺς ἐργαζόμενους ἀπό τά συνδικάτα.

Ἡ ἐργατική ἀναταραχή τοῦ 1956 στή Πολωνία ἔδωσε ζωὴ σέ πλῆθος ἀπό ἐργοστασιακά συμβούλια πού ὑποκατέστησαν τά ἐπίσημα συνδικάτα. Ἐνα κύμα αὐτοδιαχείρησης κατέκλυσε τή χώρα. Ὁ ἄνεμος διαμαρτυρίας προκάλεσε τήν παραίτηση τοῦ προέδρου τοῦ κεντρικοῦ συμβουλίου τῶν συνδικάτων και τήν ἀπομάκρυνση πολλῶν μονίμων συνδικαλιστικῶν στελεχῶν. Τό αἶτημα γιά ἀναμόρφωση τῶν συνδικάτων ἦταν γενικό. Τά συνδικάτα ἔπρεπε, κατὰ τοὺς διαμαρτυρόμενους, νά εἶναι τελείως ἀνεξάρτητα, ἀφοσιωμένα ἀποκλειστικά στήν ὑπεράσπιση τῶν

έργατικῶν συμφερόντων καί ὅχι στήν ἐπίτευξη τῶν κυβερνητικῶν οἰκονομικῶν στόχων. Τά αἰτήματα ἔγιναν μερικᾶ δεκτά, Τά ἐργατικὰ συμβούλια στίς ἐπιχειρήσεις ἀπέκτησαν ἐκτεταμένες ἀρμοδιότητες τόσο ὡς πρός τή διοίκηση τῶν ἐπιχειρήσεων ὅσο καί ὡς πρός τή βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν ἐργαζομένων. Ἡ νομοθεσία πρόβαλε ἐντονώτερα τήν ἀποστολή τῶν συνδικάτων νά ὑπερασπίζονται τὰ ἐργατικά αἰτήματα. Δύο χρόνια μετὰ ἡ ἀνανεωτική προσπάθεια εἶχε ἐκφυλισθεῖ. Ἡ κυβέρνηση ἀφαίρεσε ἀπό τὰ ἐργατικά συμβούλια τίς πιά σημαντικές ἐξουσίες τους καί ἀναγνώρισε πάλι τόν καθοδηγητικό ρόλο τῶν ἐκπροσώπων τοῦ κόμματος στό ἐργοστάσια καί στό συνδικάτα.

Τό τέλος τοῦ 1970 μετὰ ἀπό αὐξήσεις τιμῶν κατὰ 250/ο οἱ ἐργαζόμενοι στίς πόλεις τῆς Βαλτικῆς προκήρυξαν ἀπεργίες κατέλαβαν τίς ἐπιχειρήσεις καί διαδήλωσαν στούς δρόμους. Καί πάλι ἡ ἀναταραχή συνοδεύτηκε μέ προσπάθειες γιά τήν ἀναμόρφωση τοῦ συνδικαλισμοῦ. Τά παλαιά αἰτήματα γιά τήν αὐτονομία τῶν συνδικάτων προβλήθηκαν ξανά. Ἡ κυβέρνηση δημιούργησε ἐπιτροπές διαιτησίας ἀπό ἐκπροσώπους τῶν ἐργαζομένων καί τῆς διοίκησης τῶν ἐπιχειρήσεων γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν στά πλαίσια τῆς ἐπιχείρησης, γιά ν'ἀκούγονται τὰ αἰτήματα πού δέν πρόβαλαν τὰ συνδικάτα. Οἱ προσπάθειες γιά μιά νέα πολιτική ἀποτελεσματώθηκαν ὅμως σύντομα. Ἐνα χρόνο κι' ὅλας μετὰ τό κόμμα ζήτησε τή συνεργασία τῶν συνδικάτων γιά ν'αὐξηθεῖ ἡ ἀπόδοση τῶν ἐργαζομένων καί νά ὑπάρξει πιά αὐστηρή πειθαρχία στό χῶρο τῆς ἐργασίας. Οἱ ἐπιτροπές διαιτησίας περιῆλθαν σέ ἀφάνεια. Οἱ ὑποσχέσεις γιά ἀνεξάρτητά συνδικάτα ξεχάστηκαν.

Τῇ νέα κρίση προκάλεσαν τό καλοκαῖρι τοῦ 1980 ἡ ἔλλει-
ξη ἀγαθῶν καί ἡ αὐξηση τῶν τιμῶν τοῦ κρέατος. **Τ**ό συνδικαλι-
στικό πρόβλημα βρέθηκε ὁμως ἀμέσως στό ἐπίκεντρο τῆς διαμά-
χης. Τό κείμενο τοῦ πρωτοκόλλου πού ὑπογράφτηκε ἀπό τοὺς
ἐκπροσώπους τῶν ἀπεργῶν καί τῆς κολωνικῆς κυβέρνησης στίς
31 Αὐγούστου 1980 εἶναι εὐγλωττο. Τό πρωτόκολλο ἀναφέρει τά
ἑξῆς σχετικά μέ τό πρῶτο αἶτημα τῶν ἀπεργῶν "νά γίνουν δε-
κτά ἐλεύθερα συνδικάτα ἀνεξάρτητα ἀπό τό κόμμα καί τοὺς
ἐργοδότες": "Ἡ δραστηριότητα τῶν συνδικάτων στή Λαϊκή Δη-
μοκρατία τῆς Πολωνίας δέν ἀνταποκρίθηκε στίς ἐλπίδες τῶν
ἐργαζομένων. Θεωρεῖται σκόπιμο νά δημιουργηθοῦν νέα συνδι-
κάτα αὐτοδιαχειριζόμενα, τά ὁποῖα θά ἀποτελοῦν γνήσια ἐκ-
προσώπηση τῶν ἐργαζομένων.....Τά νέα συνδικάτα θά ἐξασφαλί-
σουν στοὺς ἐργαζόμενους τά ἀπαραίτητα μέσα ἐλέγχου, ἔκφρασης
καί ὑπεράσπισης τῶν συμφερόντων τους. Ἡ κυβερνητική ἐπι-
τροπή δηλώνει ὅτι ἡ κυβέρνηση θά ἐγγυηθεῖ τήν ἀνεξαρτησία
καί τήν αὐτοδιαχείρηση τῶν νέων συνδικάτων, τόσο ὡς πρὸς
τίς ὀργανωτικές δομές τους ὅσο καί ὡς πρὸς τή λειτουργία
τους. Ἡ κυβέρνηση θά τοὺς ἐξασφαλίσει τή δυνατότητα νά ἐκ-
πληρώσουν τήν ἀποστολή τους τῆς ὑπεράσπισης τῶν συμφερόντων
τῶν ἐργαζομένων ὥστε νά ικανοποιηθοῦν οἱ ὕλικές, κοινωνικές
καί πολιτιστικές ἀνάγκες τῶν ἐργατῶν.... Οἱ ἀπεργιακές ἐ-
πιτροπές θά ἔχουν τή δυνατότητα νά μετατραποῦν σέ θεσμό, ὁ
ὁποῖος θά ἐκπροσωπεῖ τοὺς ἐργαζόμενους σέ ἐπίπεδο ἐπιχειρη-
σης.....Τό δικαίωμα τῆς ἀπεργίας θά κατοχυρωθεῖ".

Τό κείμενο τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ὑποστηριζο-
μένη ἀπό τήν ἐπίσημη ἔποψη ταυτότητα ἀπόψεων καί στόχων τῆς
πολιτικῆς ἡγεσίας καί τῆς προλεταριακῆς βάσης τερματίσθηκε

Όχι μόνο στα πράγματα αλλά και νομικά. Το κείμενο αναγνωρίζει ότι το κόμμα και το ελεγχόμενο από αυτό κράτος αποδυναμωσαν το δικαίωμά τους να εκπροσωπούν μόνο αυτά τους έργοζομένους. 'Η εξέλιξη αυτή είναι το λογικό επακόλουθο της πολιτικής που ακολουθήθηκε. 'Η πολιτική πρακτική του κόμματος κατάργησε τις αυτόνομες εκπροσωπήσεις κοινωνικών ομάδων και τάξεων με τον ισχυρισμό ότι κόμμα και κράτος αποτελούν έφεξής τους μόνους νομιμοποιημένους εκπροσώπους όλου του πληθυσμού. Κατήγγειλε έτσι και όλες τις διαδικασίες στα πλαίσια των οποίων υπάρχουν αιτήματα είναι δυνατόν να εκφραστούν, να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και να λυθούν συμβιβαστικά. 'Η πολιτική πρωτοβουλία περιήλθε σχεδόν ολοκληρωτικά στο κόμμα και στο κράτος. 'Η "κοινωνία των πολιτών", τα μη οργανωμένα στον κομματικο-κρατικό μηχανισμό άτομα και οι συλλογικές εκπροσωπήσεις τους αποκλείστηκαν από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. 'Η πάγια αντίδραση στη μονοπώληση της εξουσίας είναι είτε η ολοκληρωτική αδιαφορία όσων δεν έχουν δυνατότητα συμμετοχής είτε η καθολική αμφισβήτηση του συστήματος. Και τα δύο φαινόμενα ήσαν ιδιαίτερα έντονα στην Πολωνία.

Τον δρόμο για τη λύση της κρίσης διαγράφει το σημείο 5 της συμφωνίας με το Γκτάνσκ. 'Αναφέρει ότι τα συνδικάτα θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής στις "αποφάσεις κλειδιά που καθορίζουν την κατανομή του έθνικού εισοδήματος, την πολιτική εισοδημάτων, τις κοινωνικές υπηρεσίες και το μακροπρόθεσμο οικονομικό πρόγραμμα". 'Επισημαίνει έτσι ξεκάθαρα την ανάγκη ή κρατική πολιτική να είναι αποτέλεσμα του συγκερασμού των απόψεων των αυτόνομων και γνησίων εκ-

προσώπων τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων καί τάξεων, τήν ἀνάγκη τοῦ πλουραλισμοῦ στή πλαίσια τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας.

Τό παράδειγμα τῶν χωρῶν τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ" ἐπιδεικνύει ὅτι ἡ σοσιαλιστική θεωρία δέν δίνει ἕτοιμες λύσεις γιά τό ρόλο τῶν συνδικάτων στόν κοινωνικό μετασχηματισμό. Πολύ περισσότερο ἀπό τήν ἀναζήτηση λύσεων σέ κείμενα, ποῦ ἔχουν δογματοποιηθεῖ, εἶναι νά ἀποκτήσουμε ἐπίγνωση γιά τά δοσμένα ποῦ καθορίζουν σέ κάθε χώρα τόν ἀγῶνα τοῦ ἐργατικού κινήματος.